

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار

داود نصیران^۱

ناهید نصیران^۲

چکیده:

معمولاً شهرداریها به جای این که وظایف قانونی خود را شخصاً انجام بدهند انجام آن را بر عهده پیمانکاران می گذارند، در این صورت مساله این است که اگر ثالثی در اثر خطای پیمانکار زیان بیند آیا می تواند برای دریافت خسارت خود به شهرداری مراجعه کند؟ بویژه این پرسش در فرضی مطرح می شود که در قرارداد پیمانکاری که میان شهرداری و پیمانکار منعقد گردیده شرط شده باشد که جبران خسارت اشخاص ثالث بر عهده پیمانکار است. در خصوص مسئولیت شهرداری در برابر ثالث زیان دیده سه دیدگاه در رویه قضایی وجود دارد: برخی دادگاهها با استناد به قرارداد پیمانکاری شهرداری را مسؤول ندانسته اند، برخی دیگر از دادگاهها شهرداری را فقط تا حدی که در تحقق زیان دخالت داشته مسؤول دانسته اند و نهایتاً بعضی دیگر شهرداری را ضامن کلیه خسارتهایی دانسته اند که به ثالث وارد شده است ولی به شهرداری حق داده اند بعد از جبران خسارت ثالث به پیمانکار مراجعه کند.

کلیدواژه ها: شهرداری، پیمانکار، مسئولیت، شخص ثالث، متبوع، تابع، زیان دیده

۱. استادیار گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران (نویسنده مسؤول)

Email: Dawoodnasiran@yahoo.com

Email: Nhd.nasiran@gmail.com

۲. کارشناس ارشد حقوق عمومی.

مقدمه و طرح مساله:

قانون‌گذار تکالیف مختلفی بر عهده شهرداری‌ها گذاشته است که به تفصیل در ماده ۵۵ قانون شهرداریها ذکر شده است. به طور معمول شهرداری در راستای انجام تکالیف خود از خدمات تخصصی پیمانکاران استفاده می‌کند. در این صورت پرسشی که مطرح می‌شود این است که اگر پیمانکار در راستای انجام دادن موضوع قرارداد پیمانکاری به ثالثی زیان بزند آیا ثالث زیان دیده می‌تواند برای دریافت خسارتهای خود به شهرداری رجوع کند و اگر رجوع به شهرداری ممکن است مبنای حق رجوع چیست؟ همچنین این پرسش مطرح است که اگر در قرارداد شهرداری و پیمانکار شرط شده باشد که شهرداری مسؤولیتی در قبال زیان ثالث ندارد آیا این شرط در برابر ثالث قابل استناد است؟ در خصوص اثر این شرط بر حق مراجعه زیان دیده به شهرداری و به طور کلی درباره مسؤولیت شهرداری در قبال خطایی که پیمانکارش مرتکب شده است رویه قضایی متشدد است و سه دیدگاه وجود دارد. برخی دادگاهها عقیده دارند که در صورت وجود چنین شرطی اگر تقصیر پیمانکار موجب ورود خسارت به ثالث شود شهرداری هیچ مسؤولیتی ندارد. عمده استدلال این دادگاهها آن است که چون پیمانکار فعل زیان‌بار را مرتکب شده و پیمانکار در قرارداد با شهرداری جبران خسارت ثالث زیان دیده را بر عهده گرفته دعوا متوجه شهرداری نیست. از استدلال این دادگاهها استنباط می‌شود که در صورت عدم وجود چنین شرطی قضیه تابع مقررات عام مسؤولیت مدنی است و شهرداری تنها در حدود تقصیر خود ضامن است. برخی دیگر از دادگاهها در هر صورت، چه شرط مذکور وجود داشته باشد چه وجود نداشته باشد، قضیه را مشمول قواعد عام مسؤولیت مدنی تلقی کرده‌اند. به نظر ایشان شرط مورد بحث در مقابل زیان دیده موثر نیست و زیان دیده بر اساس قواعد عام مسؤولیت مدنی حق دارد دعوی خود را علیه شهرداری و پیمانکار طرح کند و در این صورت دادگاه با توجه به شدت تاثیر هر کدام از خواندگان میزان مسؤولیت هر یک را مشخص خواهد کرد. برخی دیگر از دادگاهها

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۸۷

داود نصیران، ناهید نصیران

مطلقاً معتقد به بقای مسئولیت شهرداری هستند و به زیان دیده حق می‌دهند صرف‌نظر از قرارداد پیمانکاری برای دریافت کلیه خسارتهای خود علیه شهرداری طرح دعوا کنند. عمده استدلال این دادگاهها آن است که چون مسئولیت امور شهری و عملیتهای عمرانی و خدماتی حسب قانون با شهرداری است هر گونه خسارتی که در راستای انجام این وظایف از سوی پیمانکار شهرداری به ثالث وارد می‌شود مثل آن است که از سوی خود شهرداری وارد شده باشد و در هر صورت شهرداری باید خسارت زیان دیده را جبران کند و واگذاری انجام وظایف قانونی به پیمانکار و یا درج عدم مسؤلیت نافی مسؤلیت مدنی شهرداری در مقابل زیان دیده نیست، البته شهرداری در نهایت بعد از پرداخت خسارتهای زیان دیده حق رجوع به پیمانکار را دارد. در این مقاله ضمن نقد دو دیدگاه نخست استدلال می‌شود که رابطه شهرداری و پیمانکار یکی از مصادیق رابطه متبوع و تابع است و شهرداری به عنوان متبوع مسؤل کلیه خسارتهایی است که از سوی پیمانکار (تابع) به ثالث وارد می‌شود هرچند النهایه شهرداری بر اساس قرارداد پیمانکاری حق رجوع به پیمانکار را دارد.

در ادامه در سه بخش مطالب تقدیم می‌شود در بخش اول به آرائی می‌پردازیم که قایل به عدم مسؤلیت شهرداری هستند در بخش دوم به آرائی می‌پردازیم که قایل به مسؤلیت مشترک شهرداری و پیمانکار هستند و در فصل سوم دیدگاهی را بررسی می‌کنیم که معتقد به بقای مسؤلیت شهرداری است و می‌کشیم این دیدگاه سوم را توجیه و تقویت کنیم.

۱- معافیت شهرداری

۱-۱- گزارش و توصیف آرا

در این قسمت به توصیف و گزارش سه پرونده که در آنها شهرداری معاف از مسئولیت دانسته شده می‌پردازیم:

دعوی نخست: خواهان آقای ک.ع. ز دعوی به طرفیت شهرداری تهران به خواسته مطالبه خسارت طرح کرده و توضیح داده است که در سطح شهر مشغول رانندگی بوده که به دلیل لغزندگی سطح خیابان ناشی از سرریز شدن تانکر آب شهرداری در هنگام آبگیری قادر به کنترل خودرو نشده و با تیر چراغ برق برخورد کرده و دچار خسارت شده است. حسب نظریه کارشناسی علت تامه حادثه تقصیر شهرداری اعلام شده است. نماینده حقوقی شهرداری با استناد به قرارداد پیمانکار مربوطه که مسئولیت نگهداری از فضای سبز را به عهده دارد استدلال کرده است که حسب بند ۲ از ماده ۶ این قرارداد تصریح شده که پیمانکار نسبت به خسارتهای وارد شده به اشخاص ثالث مسؤول است و شهرداری هیچ مسئولیتی ندارد. شعبه ۱۸۸ دادگاه حقوقی تهران به دعوا رسیدگی و طی دادنامه ۹۳/۱۰۹۳ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۱۷ این گونه رأی می‌دهد: «نظر به قرارداد پیمانکاری با توجه به عدم ارتباط موضوع به شهرداری مستنداً به بند ۴ ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی قرار رد دعوا صادر می‌شود.» شعبه ۲۹ دادگاه تجدیدنظر استان تهران با تایید استدلال دادگاه بدوی طی دادنامه شماره ۰۴۵۹-۱۳۹۴/۶/۱۶ عیناً دادنامه بدوی را تایید کرده است.

دعوی دوم: خواهان آقای ذ. الف. م به طرفیت شهرداری قرچک به خواسته مطالبه خسارت طرح دعوا کرده و شرح داده است که حین رانندگی با خودرو با نخاله‌های ساختمانی کنار خیابان و شن و ماسه برخورد کرده و خسارت دیده است در حالی که شهرداری و پیمانکار مربوطه هیچ گونه علایم و تابلو هشدار دهنده‌ای در محل نصب

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۸۹

داود نصیران، ناهید نصیران

نکرده‌اند. کارشناس تصادفات ۵۰ درصد خواهان و ۵۰ درصد شهرداری را مقصر اعلام می‌کند. نماینده حقوقی شهرداری به قرارداد شهرداری و پیمانکار استناد می‌کند و مسئولیت را متوجه شهرداری نمی‌داند. دادگاه بدوی (شعبه دوم دادگاه قرچک) بدون این‌که نفیاً یا اثباتاً راجع به دفاعیات شهرداری نظری بدهد طبق دادنامه شماره ۸۹-۹۳۰ مورخ ۱۳۹۳/۸/۲۸ مستنداً به ماده ۳۳۵ قانون مدنی حکم به محکومیت شهرداری به پرداخت ۵۰ درصد خسارت صادر می‌کند. شهرداری قرچک از این حکم تجدیدنظرخواهی می‌کند و شعبه ۱۶ دادگاه تجدیدنظر استان تهران طی دادنامه شماره ۰۱۱۴ - ۱۳۹۴/۲/۹ با این استدلال حکم دادگاه بدوی را نقض می‌کند: «... نظر به این‌که شهرداری با ارائه تصویر قرارداد پیمان بین شهرداری و شرکت ش. مدعی شده است که اجرای طرح عمرانی مذکور توسط شرکت یاد شده صورت گرفته است و قصور احتمالی ناشی از شرکت مذکور است لذا محکومیت شهرداری فاقد وجهت قانونی بوده ضمن نقض دادنامه به استناد بند ۴ ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی قرار رد دعوا به لحاظ عدم توجه دعوا به تجدیدنظر خواه را صادر و اعلام می‌کند.»

۱-۲- توجیه و نقد آراء :

هر دو دعوای فوق منتهی به صدور قرار رد دعوا شده‌اند و دادگاه استدلال کرده است که دعوا متوجه شهرداری نیست. قرار رد دعوا به دلیل عدم توجه دعوا به خواننده در مواردی صادر می‌شود که ادعای خواهان بر فرض صحت هیچ ارتباطی به خواننده نداشته باشد مانند موردی که خواهان از الف طلبکار است ولی دعوای خود را علیه ب طرح کرده است. رد دعوا به استناد عدم توجه دعوا به شهرداری این معنا را می‌رساند که دادگاه بر اساس قرارداد تنظیمی میان شهرداری و پیمانکار شهرداری را به هیچ وجه پاسخ گو و مسؤول قلمداد نکرده است و به همین دلیل وارد ماهیت دعوا نشده است. بدیهی است که اگر دادگاه وارد ماهیت دعوا شده بود و درستی یا نادرستی ادعای خواهان را مورد بررسی قرار داده بود می‌بایست حکم صادر می‌کرد. از صدور قرار رد دعوا به دلیل عدم

توجه دعوا به شهرداری و عدم ورود دادگاه به ماهیت دعوا استنباط می‌شود که تقصیر شهرداری در ورود خسارت ذی مدخل نیست: وقتی حسب قرارداد پیمانکاری مسؤلیت جبران خسارت ثالث را پیمانکار بر عهده گرفته است دیگر مهم نیست که شهرداری در ورود زیان نقشی داشته باشد یا خیر.

در هر دو دادنامه فوق، دادگاه برای توجیه حکم خود صرفاً به قرارداد پیمانکاری استناد کرده است و فراتر از آن توجیهی برای تصمیمش به دست نداده است. پس این پرسش قابل طرح است که تصمیم دادگاه را چگونه می‌توان توجیه کرد؟

بر اساس دادنامه‌های فوق دادگاه به استناد شرطی که در قرارداد پیمانکاری آمده است شهرداری را مطلقاً در برابر ثالث زیان دیده مسؤل ندانسته است پس باید تحقیق راجع به موجه بودن رأی را به طور مشخص متوجه شرطی کرد که در قرارداد پیمانکاری آمده است. در مورد این شرط پرسشهای چندی به ذهن می‌رسد: نخست، آیا این شرط صحیح است؟ و دوم، آیا این شرط در برابر ثالث زیان دیده قابل استناد است؟

۱-۳- اعتبار شرط:

برای بحث راجع به صحت این شرط نخست باید این شرط را تفسیر و توصیف کرد. (کاتوزیان، ۱۳۷۶، جلد سوم: ۸) در تفسیر هدف آن است که خواست و اراده مشترک طرفین تعیین شود. به نظر می‌رسد متعاقدين با درج چنین شرطی در قرارداد پیمانکاری قصدشان این بوده که شهرداری را از مسؤلیت در برابر ثالث معاف کنند به نحوی که شهرداری مسؤلیتی در جبران خسارت ثالث نداشته باشد. پس اگر شهرداری حفظ و نگهداری فضای سبز را به پیمانکار سپرد و در قرارداد پیمانکاری شرط شد که اگر در اثر سقوط درختان و امثال آنها ثالثی آسیب دید جبران خسارت بر عهده شهرداری نیست خواست طرفین آن است که جبران خسارت ثالث توسط پیمانکار انجام شود. بعد از تفسیر شرط باید شرط را توصیف کرد. در توصیف هدف آن است که ماهیت

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۹۱

داود نصیران، ناھید نصیران

حقوقی شرط مشخص شود: قطعاً نمی‌توان گفت که طرفین با درج این شرط در ضمن عقد، نتیجه عقد ضمان را خواسته‌اند و عقد ضمان به صورت شرط نتیجه تحقق یافته است به این صورت که پیمانکار ضامن شهرداری در برابر ثالث احتمالی شده است زیرا یکی از شرایط صحت عقد ضمان آن است که حداقل سبب دین در ضمان تحقق عقد ضمان موجود باشد. (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۲۶۹) نمی‌توان گفت پیمانکار ضامن مافی‌الذمه شهرداری شده تا این ایراد وارد شود که پیمانکار دینی را ضمانت کرده که هنوز سبب آن ایجاد نشده بوده است. به نظر می‌رسد شرط موضوع بحث نوعی شرط فعل است. پیمانکار بر عهده گرفته است که در صورت ورود خسارت به ثالث خسارت را جبران کند. شرط فعل موجد دین و تعهد است. (کاتوزیان، ۱۳۷۶: ۱۵۷) بر اساس این شرط پیمانکار دامنه مسئولیت خویش را گسترش داده است. اصل آن است که هر کس صرفاً در برابر اعمال خودش مسؤول است و ضامن فعل یا ترک فعل دیگری نیست ولی در شرط مورد بحث پیمانکار با گسترش دامنه مسئولیت خودش بر عهده گرفته است که حتی اگر شهرداری در ورود زیان نقش داشته باشد باز پیمانکار ضامن باشد. این شرط شرط عدم مسئولیت صرف هم نیست، چیزی بیشتر از شرط عدم مسئولیت است. در شرط عدم مسئولیت مشروط له در برابر مشروط علیه شرط می‌کند که اگر خسارت به مشروط علیه وارد شد مشروط له ضامن نباشد در حالی که در شرط مورد بحث ما پیمانکار در برابر شهرداری دامنه مسئولیتش را گسترده است و در واقع مسئولیت شهرداری در مقابل ثالث را بر عهده خودش گرفته است. (صفایی، رحیمی، ۱۳۹۷: ۵۷۷) پس فقط مسئولیت از شهرداری سلب نشده بلکه مسئولیت جبران خسارت ثالث بر عهده پیمانکار قرار گرفته است. شرطهای پذیرش مسئولیت از شروط مرسوم در قراردادهای پیمانکاری هستند و بویژه در پروژه‌های پیچیده از آنها استفاده می‌شود. (ابراهیم پور و دیگران ۱۳۹۵: ۳)

اکنون آیا این شرط صحیح است؟ از آنجا که « شرط پاره‌ای از عقد و تابع آن است...

اصل صحت قراردادها شامل شروط ضمن آن نیز می‌شود. «(کاتوزیان، ۱۳۷۶: ۱۶۱) پس هر شرطی صحیح است مگر این‌که فساد آن محرز شود. قانون مدنی در مواد ۲۳۲ و ۲۳۳ موارد بطلان شرط را ذکر کرده است و به نظر نمی‌رسد که این موارد در خصوص شرط مورد بحث صدق کند. تنها از یک جهت ممکن است در صحت این شرط تردید کرد: آیا این شرط خلاف قانون نیست؟ این‌که یک نهاد عمومی اجرای تکالیف قانونی خود را به پیمانکار محول کند و شرط کند که اگر پیمانکار به ثالث خسارت بزند آن نهاد عمومی مسؤولیتی نداشته باشد خلاف قانون نیست؟ در پاسخ به این پرسش یک نکته مهم را باید توجه کرد: شهرداری نمی‌تواند تکالیف قانونی خود را به پیمانکار منتقل کند ولی می‌تواند در مقام اجرای این تکالیف قانونی از خدمت پیمانکاران بهره‌مند شود. پس پروژه‌ای که توسط پیمانکار اجرا می‌شود همچنان پروژه شهرداری است و به نام شهرداری انجام می‌شود. شرط مورد بحث به مسؤولیت ناشی از نقض تکالیف قانونی مربوط است. پس می‌توان پرسش فوق را این‌طور بازنویسی کرد: آیا شهرداری می‌تواند مسؤولیت نقض تکالیف قانونی خود را بر عهده پیمانکار بگذارد؟ در حقوق ایران دلیلی بر بطلان این شرط وجود ندارد. اصل آزادی قراردادها و اصل صحت می‌تواند صحت این شرط را توجیه کند. درست است که وظایف قانونی شهرداری خاص شهرداری است و شهرداری نمی‌تواند ذمه خود را از این تکالیف بری کند ولی شهرداری می‌تواند اجرای این تکالیف را از طریق بستن قرارداد با پیمانکار محقق کند و شرط کند که اگر پیمانکار در راستای انجام پروژه خسارتی به ثالث زد پیمانکار مسؤول است. اما آیا این شرط در مقابل ثالث قابل استناد است؟ این پرسش بحث دیگری است که در ادامه به آن می‌پردازیم.

۱-۴- استناد به شرط در برابر ثالث :

بر فرض که شرط مورد بحث صحیح باشد این پرسش پیش می‌آید که آیا این شرط در برابر ثالث قابل استناد است؟ در دادنامه‌های مورد بحث دادگاه در برابر ثالث به قراردادی استناد کرده است که میان شهرداری و پیمانکار منعقد شده است و به همین دلیل دعوا را

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۹۳

داود نصیران، ناهید نصیران

متوجه شهرداری ندیده است. دادگاه هیچ توجیهی برای استناد به قرارداد در برابر ثالث به دست نداده است و از لحاظ مبانی فقهی شرط فقط علیه مشروط علیه الزام آور است (عمید زنجانی، ۱۳۹۷: ۴۱۴). پس باید بررسی کرد که آیا استناد به این قرارداد در برابر ثالث موجه است؟ همان‌طور که می‌دانیم در حقوق ما عقد به عنوان یک پدیده اجتماعی در برابر ثالث قابل استناد است و ثالث نمی‌تواند وجود قرارداد را انکار کند یا آثار آن را نادیده بگیرد. در حقوق ما صرف‌نظر از این‌که اثر عقدی که منعقد شده چه طبیعتی دارد متعاقدين در مقابل ثالث می‌توانند به آن عقد استناد کنند و ثالث نمی‌تواند به این بهانه که در انعقاد عقد دخالت نداشته عقد را در روابط متعاقدين نادیده بگیرد. (کاتوزیان، ۱۳۷۶: ۳۱۹) اما اصل قابلیت استناد یک قید مهم دارد: اثر عقود نسبی است و بنابراین عقد نمی‌تواند موجد تکلیف به زیان ثالث باشد. پس پرسش مهم این است که آیا توافق شهرداری با پیمانکار اصل نسبی بودن اثر عقد را نقض نکرده است؟ به نظر می‌رسد پاسخ مثبت باشد زیرا در توافق شهرداری و پیمانکار راجع به این‌که ثالث (زیان دیده احتمالی) می‌باید جبران زیان خود را از چه کسی دریافت کند توافق شده این در حالی است که زیان دیده حسب قواعد عام مسئولیت مدنی حق دارد به کسی که به او خسارت وارد کرده است مراجعه کند. به بیان دیگر، در فرضی که شهرداری در ورود خسارت نقش دارد زیان دیده (ثالث) حق دارد برای جبران خسارت به شهرداری مراجعه کند و توافق شهرداری و پیمانکار نمی‌تواند این حق را از زیان دیده سلب کند. حتی می‌توان ادعا کرد که در جایی که پیمانکار صد در صد مقصر است نیز شهرداری باید پاسخ‌گوی خطای پیمانکار باشد و شرط متعاقدين راجع به این‌که شهرداری هیچ مسئولیتی در برابر ثالث ندارد با حق رجوع ثالث به شهرداری منافات دارد. در حقوق مسئولیت مدنی هدف اصلی محکوم شدن خواننده دعوا نیست هدف اصلی آن است که خسارتهای زیان دیده جبران شود و بسیار مهم است که محکوم علیه دعوی مسئولیت مدنی چه کسی باشد. (بادینی، ۱۳۹۴: ۱۲۷) چه بسیار موارد وجود دارد که خواهان دعوی مسئولیت مدنی پیروز شده است ولی محکوم علیه قادر به جبران خسارت نیست. بنابراین اگر ثالث زیان

دیده از حق رجوع به شهرداری محروم شود و ناچار شود که فقط به پیمانکار رجوع کند ممکن است به دلیل اعسار یا ضعف مالی پیمانکار کل خسارتهای او جبران نشود (شکری و زارع، ۱۳۹۵ : ۱۵). پس می‌توان گفت شرط مندرج در قرارداد پیمانکاری می‌تواند به زیان ثالث باشد و شرط « به ضرر شخص ثالث اعتبار ندارد مگر این‌که ثالث آن را تنفیذ کند» (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۵ : ۲۰۴). نکته مهمی که نباید در این خصوص نادیده انگاشت این است که به طور معمول هر جا تقصیر پیمانکار موجب ورود خسارت می‌شود شهرداری هم نقشی در ورود خسارت دارد: حداقل نقش شهرداری آن است که پیمانکار شایسته‌ای انتخاب نکرده یا از اقتدارش برای نظارت بر پیمانکار بهره نبرده است. (ره پیک، محمدوردی، ۱۳۹۹ : ۸۸)

۲- مسؤولیت مشترک شهرداری و پیمانکار

به دلیل این‌که توافق شهرداری و پیمانکار به زیان ثالث قابل استناد نیست برخی دادگاهها قایل به مسؤولیت مشترک شهرداری و پیمانکار شده‌اند و به زیان دیده حق داده‌اند به هر کدام از این دو به نسبت درجه تأثیرشان در ورود خسارت مراجعه کند. در ادامه به نمونه‌ای از این دست آراء می‌پردازیم:

۲-۱- گزارش و توصیف دعوا: گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خواهان آقای پ دادخواستی به طرفیت یک شرکت چینی به نام شرکت الف و شهرداری تهران به خواسته مطالبه خسارت داده و توضیح داده است که شرکت چینی (پیمانکار) در راستای احداث جاده و حفر تونل و انفجار و ریزش کوه موجب ورود خسارت به باغ او شده است. نماینده خوانده ردیف دوم (شهرداری) با تقدیم لایحه اعلام کرده طبق قرارداد تنظیمی با شرکت چینی احداث آن قسمت از راه بر عهده شرکت چینی قرار گرفته است و حسب قرارداد شرکت چینی مسؤولیت جبران خسارت زیان دیدگان ثالث را بر عهده گرفته است. نمایندگان شرکت چینی هیچ دفاعی به عمل نیاورده‌اند. شعبه

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۹۵

داود نصیران، ناهید نصیران

۲۱۶ دادگاه عمومی حقوقی تهران طی دادنامه شماره ۹۳۰-۲۳۶ مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۱ این گونه رأی داده است: « نظر به این که قرارداد خصوصی خوانندگان ارتباطی به اشخاص ثالث ندارد و میان خود آنها موثر می باشد و نسبت به میزان خسارت هم اعتراضی نکرده اند حکم به محکومیت تضامنی خوانندگان طبق مواد ۱۴ و ۲ و ۱ قانون مسئولیت مدنی صادر می شود.» شهرداری از این حکم تجدیدنظرخواهی می کند. شعبه ۱۶ دادگاه تجدیدنظر استان تهران طی دادنامه شماره ۰۱۳۵۶-۱۳۹۳/۱۰/۲۲ استدلال دادگاه بدوی در مورد موثر نبودن قرارداد کارفرما و پیمانکار در حق ثالث را قبول کرده است و تنها مسئولیت تضامنی این دو را نمی پذیرد و این گونه رأی می دهد: « و با توجه به اصل عدم تضامن در مسئولیت و مباشرت تجدیدنظرخواه در ایراد خسارت... با حذف کلمه تضامنی و تبدیل آن به طور مشترک دادنامه را تأیید می کند...»

۲-۲- توجیه و نقد

حکم فوق از این جهت که قرارداد تنظیمی میان شهرداری و پیمانکار را به زیان ثالث قابل استناد ندانسته درست است ولی از این جهت که شهرداری و پیمانکار را در عرض هم دانسته و هر کدام را به اندازه تقصیرش مسئول قلمداد کرده ناموجه به نظر می رسد. این طور به نظر می رسد که دادگاه قضیه را در پرتو اصل شخصی بودن مسئولیت مدنی تحلیل کرده است. (یزدانیان، ۱۳۹۵: ۲۷) به موجب اصل شخصی بودن مسئولیت مدنی هر شخص فقط مسئول خطاهای خودش است و در برابر خطاهای دیگران هیچ مسئولیتی ندارد. (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۵۳۴) با اجرای این اصل کارفرما (شهرداری) فقط و صرفاً تا حدی مسئول است که خطایش در تحقق خسارت نقش داشته است. به طور معمول خطای شهرداری استخدام پیمانکار نالایق و یا عدم نظارت بر او است. بر این اساس شهرداری مسئولیتی در قبال خطاهای پیمانکارش ندارد و پیمانکار خودش مسئول خطایش است (لطفی، ۱۳۹۳: ۲۹۲) این حکم را می توان با برخی مقررات قانونی هم منطبق دانست به عنوان مثال ماده ۵۳۳ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد: هر گاه دو

یا چند نفر به نحو شرکت سبب وقوع جنایت یا خسارتی بر دیگری گردند به طوری که آن جنایت یا خسارت به هر دو یا همگی مستند باشد به طور مساوی ضامن می‌باشند.» هرگاه هم خطای شهرداری در وقوع زیان تاثیر داشته باشد هم خطای پیمانکار به موجب این ماده هر کدام ضامن نیمی از خسارت هستند مگر این که مشخص شود خطای یکی از آنان سهم بیشتری در ورود زیان داشته است. (صفایی، رحیمی، ۱۳۹۷: ۳۲۷) اما به نظر می‌رسد به دلایل زیر اجرای اصل شخصی بودن مسئولیت مدنی در چنین دعوایی خطا است:

یک: شهرداری پیمانکار را انتخاب کرده و بر او اقتدار دارد. رابطه شهرداری و پیمانکارش رابطه دو شخص بیگانه نیست. شهرداری طبق ضوابط موجود از میان پیمانکارهای متعدد یکی از آنها را انتخاب کرده است که از طریق او تکلیف قانونی خود را انجام دهد.

دو: شهرداری بر پیمانکار نظارت دارد (دیلمی و قلی‌زاده، ۱۳۹۹: ۷۳۹). شهرداری نه تنها به حکم قانون تکلیف به نظارت بر پیمانکارش تکلیف دارد در قرارداد هم این حق را برای خود محفوظ داشته و ضمانت اجرایی برای آن مشخص می‌کند. اقتدار شهرداری بر پیمانکار مبتنی بر قانون و قرارداد است.

سه: پیمانکار در حال انجام پروژه‌ای است که بخشی از تکالیف قانونی شهرداری است.

چهار: پیمانکار در انجام پروژه جانشین شهرداری است.

پنج: اگر پیمانکار پروژه را به انجام برساند به معنای آن است که شهرداری تکلیف قانونی خودش را انجام داده و اگر پیمانکار پروژه را انجام ندهد شهرداری تکالیف قانونی خودش را به انجام نرسانده است.

شش: نفع انجام شدن پروژه به بخش مثبت دارایی شهرداری می‌افزاید. در نتیجه هزینه‌های انجام شدن پروژه و خسارتهایی که در این راه به دیگران وارد می‌شود نیز باید به بخش منفی دارایی او تحمیل شود.

بنابراین، نمی‌توان رابطه شهرداری و پیمانکار را با رابطه دو شخص بیگانه از هم قیاس

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۹۷

داود نصیران، ناھید نصیران

کرد و گفت اخلاق حکم می‌کند که هرکدام از آنها تا حدی ضامن است که در بروز حادثه زیان‌بار نقش داشته است. به علاوه، همان‌طور که برخی نویسندگان گفته‌اند تعهد شهرداری به پرهیز از اضرار به شهروندان از مصادیق تعهد به نتیجه است (میرشکاری، ۱۳۹۳ : ۱۰۴). به دلایل فوق‌الذکر امروزه برخی دادگاهها شهرداری را در مقابل ثالث زیان دیده مسؤول خطاهای پیمانکار قلمداد می‌کنند که در ادامه به آن می‌پردازیم.

۳- مسئولیت شهرداری در مقابل زیان دیده

در آراء بسیاری نه تنها دادگاه قرارداد تنظیمی میان شهرداری و پیمانکار را به زیان ثالث قابل استناد ندانسته است بلکه این آراء به گونه‌ای صادر شده‌اند که گویی در مقابل ثالث اعمال پیمانکار همان اعمال شهرداری و تقصیر پیمانکار همان تقصیر شهرداری است. از این دست آراء بسیار است و می‌توان گفت رویه قضایی به این نظر تمایل دارد که در رابطه ثالث زیان دیده و شهرداری کلاً پیمانکار را ذی‌مدخل نداند و شهرداری را مسؤول جبران همه خسارتهایی بداند که به ثالث وارد شده است.

۳-۱- گزارش و توصیف دعوا:

دعوای نخست:

خواهان دعوایی به خواسته جبران خسارت علیه شهرداری طرح و بیان داشته است که به دیواره بتونی بزرگراه شهید همت برخورد کرده و کارشناس تأمین دلیل توضیح داده علت انحراف او به سمت دیواره بتونی وجود زباله در مسیر و تجمع آب در اثر آبیاری فضای سبز بوده است کارشناس رسمی دادگستری هم علت تامه تصادف را بی‌مبالاتی از ناحیه پرسنل شهرداری در رابطه با جمع‌آوری نکردن زباله و آبیاری سطح فضای سبز و ایجاد آب‌افتادگی رمپ ورودی بلوار آفریقا به بزرگراه همت غرب تشخیص داده است. خواننده صرفاً به قرارداد با پیمانکار استناد کرده و توضیح داده است که شهرداری ضامن تقصیر

پیمانکار فضای سبز نیست. شعبه ۳۶ دادگاه عمومی تهران طی دادنامه شماره ۱۰۶۲-۱۳۹۱/۷/۲۲ خواسته خواهان را به حق تشخیص داده و شهرداری را به جبران خسارت محکوم کرده است. شهرداری از این حکم تجدیدنظر خواسته و شعبه ۳۷ دادگاه تجدیدنظر استان تهران طی دادنامه شماره ۰۱۴۱۰-۱۳۹۱/۱۱/۲۸ این گونه حکم داده و دادنامه را تایید کرده است: «...واگذاری امور شهری به پیمانکار چیزی از مسؤلیت و وظایف شهرداری که مطابق قانون سپرده شده نمی‌کاهد البته چنانچه پیمانکار به قرارداد فی مابین با شهرداری عمل نکرده باشد و خسارتی متوجه شهرداری شده است می‌تواند به پیمانکار مراجعه کند.»

دعوی دوم:

خواهان آقای ح دادخواستی به خواسته مطالبه خسارت علیه شهرداری مطرح و توضیح داده است شب هنگام ساعت ۹ از مسیر اتوبان به خیابان وارد شده که ناگهان با گودالی مواجه شده و خودرو اش به گودال افتاده و خسارت دیده است. شهرداری در مقام دفاع بیان کرده است که مرمت جاده با پیمانکار بوده و اگر قصوری صورت گرفته از سوی پیمانکار بوده و ارتباطی با شهرداری ندارد. شعبه ۱۶ دادگاه عمومی تهران طی دادنامه شماره ۴۹۸ - ۱۳۹۳/۶/۱ با رد دفاعیات خوانده، شهرداری را به جبران خسارت محکوم کرده است. شهرداری به این حکم اعتراض کرده و شعبه ۵۲ دادگاه تجدیدنظر استان تهران طی دادنامه شماره ۰۱۰۶۳ - ۱۳۹۳/۱۱/۶ دادنامه مورد اعتراض را عیناً تایید کرده است.

دعوی سوم:

خواهان شرکت بیمه به قایم مقامی از زیان دیده دعوی علیه شهرداری طرح کرده و توضیح داده است که بیمه گذار در اثر انجام فعالیت عمرانی شهرداری خسارت دیده و شرکت بیمه خسارت او را جبران کرده است. نماینده شهرداری به قرارداد خود و پیمانکار استناد کرده و مسؤلیت را متوجه پیمانکار دانسته است. شعبه ۲۱۳ دادگاه عمومی تهران

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۵۹۹

داود نصیران، ناهید نصیران

طی دادنامه شماره ۱۶۹-۱۳۹۴/۳/۱۱ این گونه حکم داده است: «... سپردن عملیات عمرانی و خدماتی از سوی شهرداری‌ها به شرکتهای خصوصی موجب سلب مسئولیت خواننده نیست شهرداری متولی امور شهری است و مسئول پاسخ‌گویی دعاوی شهروندان خواهد بود و در صورت صدور حکم قطعی در فرض وجود قرارداد شهرداری مستقیماً به طرف قراردادی خود مراجعه خواهد کرد...» شهرداری از این حکم تجدیدنظر خواسته و شعبه ۵۲ دادگاه تجدیدنظر استان تهران طی دادنامه شماره ۰۷۰۴-۱۳۹۴/۷/۲۲ این گونه رأی داده است: «... چون مسئول عملیات عمرانی در سطح شهر شهرداری است و اعطای عملیات به شرکتهای پیمانکار سلب مسئولیت از شهرداری نمی‌کند و اگر کوتاهی از سوی پیمانکار در امور مربوطه صورت گیرد طبق مقررات شهرداری پاسخ‌گو خواهد بود... با رد اعتراض دادنامه تایید و استوار می‌شود...»

۳-۲- توجیه آراء

از این سه رأی نکات زیر به دست می‌آید:

یک: شهرداری مسئول خطاهای پیمانکار است و در واقع دادگاههای صادرکننده حکم مصادیق مسئولیت ناشی از فعل غیر را افزایش داده‌اند. پس اگر ثالث دعوای خود را فقط علیه شهرداری طرح کند این دعوا مسموع است و شهرداری باید صرف‌نظر از نقش و میزان تقصیر پیمانکار خسارات ثالث را جبران کند.

دو: در مقابل ثالث، کلیه اعمال پیمانکار در حکم اعمال شهرداری است.

سه: قرارداد شهرداری و پیمانکار در برابر ثالث زیان دیده قابل استناد نیست.

چهار: شهرداری بعد از جبران زیان می‌تواند به پیمانکار مراجعه کند.

اکنون پرسش این است که این نتایج را چگونه می‌توان توجیه کرد؟ با این که دادگاههای صادرکننده آراء مبانی فکری خود را بیان نکرده‌اند می‌توان احکام صدرالاشاره را با نظریه مسئولیت متبوع در قبال اعمال تابع توجیه کرد. این نظریه ساخته و پرداخته حقوق فرانسه

است ولی ظاهراً ضرورت‌های زندگی امروز و پیچیده شدن روابط، دادگاه‌های ما را بر آن داشته است که در راستای جبران خسارت زیان دیده و حمایت از او و به هدف وادار کردن شهردای‌ها به محافظت و احتیاط بیشتر در واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران از این نظریه بهره مند شوند. (یزدانیان، ۱۳۹۵: ۲۸)

همان‌طور که می‌دانیم هدف اصلی حقوق مسئولیت مدنی جبران خسارت زیان دیده است. در عصر حاضر حقوق‌دانان در راستای تحقق این هدف نظریه‌های مختلفی طرح کرده و چاره اندیشی کرده‌اند. یکی از راهکارهای اندیشیده شده توسط حقوق‌دانان گسترش مسئولیتهای ناشی از فعل غیر است. تا سال ۱۹۹۱ در حقوق فرانسه مسئولیت شخصی اصل بود و مسئولیت ناشی از فعل غیر استثناء محسوب می‌شد و به همین دلیل ماده ۱۲۴۲ قانون مدنی مزیق تفسیر می‌شد. با صدور حکم مشهور به حکم بلیک در سال ۱۹۹۱ حقوق‌دانان اصلی عام را نظریه پردازی کردند که به نام اصل مسئولیت مدنی ناشی از فعل غیر مشهور شده است. بدین ترتیب در حقوق فرانسه در کنار اصل شخصی بودن مسئولیت امروزه اصل دیگری پا گرفته است که به موجب آن در شرایط خاصی شخص مسؤول اعمال شخص دیگری قلمداد می‌شود. یک قسم از اقسام مسئولیت ناشی از عمل غیر در حقوق امروز فرانسه مسئولیت متبوع ناشی از اعمال تابع است. به موجب این نظریه اگر شخصی بر اعمال و فعالیتهای شخص دیگری کنترل و نظارت^۱ داشته باشد مسؤول اعمال فرد تحت کنترل خواهد بود. (یزدانیان، ۱۳۹۱: ۳۶) در این نظریه اقتدار

۱. با توجه به ماده ۱۲۴۲ قانون مدنی اصلاحی فرانسه این تفسیر وجود دارد که نه تنها مسئولیت را بر شخصی که بر اعمال و فعالیتهای شخص دیگری کنترل و نظارت دارد، تحمیل می‌کند بلکه چنانچه از لحاظ سازمانی یا مدیریت تابع آن باشد، نیز تحمیل می‌کند.

رک:

Kovac, Mitja, *Judgement-Proof Robots and Artificial Intelligence A Comparative Law and Economics Approach*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2020, p.113
https://www.google.com/books/edition/Judgement_Proof_Robots_and_Artificial_In/ryz7DwAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&dq=vicarious+liability+article+1242+french&pg=PA113&printsec=frontcover

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۶۰۱

داود نصیران، ناهید نصیران

و مسئولیت همراه با هم دانسته می‌شود: فردی که بر دیگری اقتدار دارد مسئول جبران خسارتهایی است که فرد تحت اقتدار وارد می‌کند. (یوسفی، فرشیدفر، ۱۴۰۰: ۱۰۷) در حقوق سنتی میان منافع و هزینه‌ها موازنه برقرار می‌شد: من له الغنم فعلیه الغرم. (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۳: ۱۴) در حقوق جدید مسئولیت مدنی این موازنه میان اقتدار و مسئولیت برقرار شده است: شخص مقتدر مسئول اعمال شخص تحت اقتدار است. البته باید توجه داشت مسئولیت مقتدر در برابر اعمال شخص تحت اقتدار مشروط به شرایطی است: نخست این که می‌بایست بین دو شخص رابطه تبعیت وجود داشته باشد. منظور از رابطه تبعیت این است که تابع تحت نظارت و کنترل متبوع قرار داشته باشد. دوم این که مسئولیت متبوع در قبال تابع فقط در مورد اعمال زیان‌باری است که تابع هنگام انجام وظیفه یا به سبب آن وارد کرده باشد. سوم این که متبوع فقط وقتی ضامن تابع است که تابع مرتکب فعل زیان‌بار شده باشد. به دیگر بیان مسئولیت متبوع فرع بر انتساب خسارت به عمل تابع است. (یزدانیان، ۱۳۹۱: ۴۵)

در خصوص رابطه شهرداری و پیمانکار می‌توان به وجود همه شرایط فوق اذعان کرد: شهرداری پیمانکار را گزینش و انتخاب می‌کند و بر پیمانکار کنترل و نظارت دارد هر چند که اقتدار شهرداری بر پیمانکار از مقوله تبعیت کارگر از کارفرما نیست. در رابطه کارگر و کارفرما تبعیت فنی یا اداری شرط است. رابطه شهرداری و پیمانکار رابطه تبعیت نیست ولی پیمانکار تحت ضوابطی کار می‌کند که از پیش مشخص شده‌اند و به ناچار باید این ضوابط را رعایت کند. شهرداری است که هدف از پروژه را تعریف می‌کند و برای رسیدن به هدف چارچوب و وسیله مشخص می‌کند. پروژه به شهردای تعلق دارد و نفعش به شهرداری می‌رسد و پیمانکار در خدمات متبوع کار می‌کند. همه اینها مثبت وجود رابطه گماشتگی میان شهرداری و پیمانکار است رابطه‌ای که به شهرداری حق نظارت و امر و نهی و در یک کلام اقتدار می‌دهد.

اکنون این پرسش مطرح می‌شود که بر فرض که بپذیریم رابطه شهرداری و پیمانکار رابطه

متبوع و تابع است آیا می‌توانیم این نظریه را در حقوق ایران اجرا کنیم؟ آیا برای اجرای این نظریه در رابطه شهرداری و پیمانکار مبنای قانونی داریم؟

دادگاههای صادرکننده آراء فوق مبنایی به دست نداده‌اند جز این که گفته‌اند واگذاری پروژه به پیمانکار رافع مسئولیت شهرداری نیست. به نظر می‌رسد از ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی و برخی مقررات پراکنده دیگر می‌توان اصل مسئولیت متبوع ناشی از فعل تابع را توجیه حقوقی کرد. به موجب ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی اگر کارگر در حین انجام کار و یا به مناسبت انجام کار به ثالث خسارت بزند کار فرما ضامن است مگر این که بی‌تقصیر بودن خود را اثبات کند. (کاتوزیان، ۱۳۷۸، ۵۳۷) در این ماده همه شرایط سه گانه فوق موجود است و می‌تواند مصداق بارز مسئولیت متبوع در برابر اعمال تابع باشد. کارگر تحت اقتدار کارفرماست پس اگر در حین کار یا به مناسبت انجام آن خسارت وارد کند ثالث می‌تواند جبران خسارت خود را از کارفرما بخواهد. ماده ۳۸۸ قانون تجارت نیز می‌تواند مصداقی از همین نظریه باشد. در این ماده آمده است که اگر متصدی حمل و نقل حمل و نقل مال التجاره را به متصدی دیگری سپرد در برابر اعمال او ضامن است.

با تحلیل رابطه شهرداری و پیمانکار در قالب نظریه متبوع و تابع به نتایج زیر می‌رسیم: یک: اگر ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی مستند توجیه این نظریه در حقوق ایران باشد به ناچار باید همان مبنایی که در این ماده برای مسئولیت کارفرما در قبال اعمال کارگر پذیرفته شده را بکار گرفت (ره پیک و محمدوردی، ۱۳۹۹: ۹۰). در این ماده فرض شده که وقتی کارگر به ثالث خسارت می‌زند کارفرما مقصر است «مگر این که محرز شود کارفرما تمام احتیاطهایی که اوضاع و احوال قضیه ایجاب کرده است را به عمل آورده و یا این که اگر احتیاطهای مزبور را به عمل می‌آورد باز هم جلوگیری از ورود زیان مقدور نمی‌بود.» پس مبنای مسئولیت متبوع در برابر اعمال تابع در حقوق ایران مبتنی بر مفروض بودن تقصیر متبوع است. در نتیجه اگر متبوع بعد از جبران خسارت اثبات کند که تقصیری

مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار / ۶۰۳

داود نصیران، ناهید نصیران

نداشته و خطای پیمانکار عامل ورود زیان به ثالث بوده می‌تواند به پیمانکار مراجعه کند. دو: مسئولیت شهرداری در مورد اعمال پیمانکاران در راستای جبران ضرر ثالث و در واقع ارفاقی است به او. پس اگر ثالث نخواست که از این ابزار استفاده کند و مستقیم به پیمانکار مراجعه کند دعوی او مسموع است. در بسیاری از دعاوی جبران خسارت، زیان دیدگان به جای طرح دعوا علیه شهرداری دعوی خود را علیه پیمانکار طرح می‌کنند. سه: همان‌طور که در ذیل ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی آمده است شهرداری بعد از جبران خسارت ثالث حق رجوع به عامل فعل زیان‌بار را دارد. مبنای رجوع شهرداری می‌تواند قرارداد پیمانکاری باشد.

نتیجه:

با بررسی آراء دادگاهها در مورد مسئولیت شهرداری در قبال خطای پیمانکار معلوم می‌شود که سه نظر در رویه قضایی موجود است. به موجب نظر نخست شهرداری در قبال خسارتهایی که پیمانکار به ثالث می‌زند هیچ مسئولیتی ندارد. این نظر خلاف اصل نسبی بودن عقود است و قابل پذیرش نیست. به موجب نظریه دوم شهرداری و پیمانکار در برابر ثالث به طور مشترک مسئول هستند به این معنا که هر کس به نسبت درجه تقصیر یا تاثیرش باید جبران بخشی از خسارت ثالث را بر عهده بگیرد. این نظر قرارداد میان شهرداری و پیمانکار را در مقابل ثالث قابل استناد نمی‌داند. به جای آن در این نظر اصل شخصی بودن مسئولیت اجرا می‌شود. در نقد این نظر می‌توان گفت در رابطه شهرداری و پیمانکار اصل شخصی بودن مسئولیت جاری نیست چون پیمانکار برگزیده شهرداری و تحت نظارت اوست و تقصیر او دلالت بر تقصیر شهرداری در انتخاب پیمانکار و نقص نظارت او دارد. نظر سوم که امروزه رواج بیشتری دارد قایل بر آن است که ثالث زیان دیده حق دارد برای دریافت همه خسارتش به شهرداری مراجعه کند و شهرداری بعد از جبران خسارت حق دارد به پیمانکار عامل ورود زیان رجوع کند. این نظر را می‌توان بر اساس نظریه مسئولیت متبوع ناشی از فعل تابع و ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی توجیه کرد. با پذیرش این نظر حقوق مسئولیت مدنی به هدف اصلی اش که جبران خسارت کامل است نزدیک تر می‌شود.

منابع:

الف- کتابها

۱. بادینی، حسن، (۱۳۹۴)، فلسفه مسئولیت مدنی، چاپ اول، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۲. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، (۱۳۹۵)، مجموعه محشی قانون مدنی، چاپ پنجم، تهران، نشر گنج دانش.
۳. جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۳)، تئوری موازنه، چاپ دوم، تهران، نشر گنج دانش.
۴. صفایی، سیدحسین، رحیمی، حبیب‌اله (۱۳۹۷)، مسئولیت مدنی تطبیقی، چاپ اول، تهران، نشر شهر دانش.
۵. عمید زنجانی، عباسعلی، (۱۳۹۷)، قواعد فقه بخش حقوق خصوصی، جلد اول، چاپ هفتم، تهران، نشر سمت.
۶. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۸)، عقود معین، جلد چهارم، چاپ سوم، تهران، نشر شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا.
۷. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۶)، قواعد عمومی قراردادها، جلد سوم، چاپ دوم، تهران، نشر شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا.
۸. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۷۸)، الزامهای خارج از قرارداد، جلد اول، چاپ دوم، تهران، نشر دانشگاه تهران.
۹. لطفی، اسدالله، (۱۳۹۳)، مسئولیت مدنی، چاپ اول، تهران، نشر جاودانه.
۱۰. میرشکاری، عباس، (۱۳۹۳)، در پیشگاه قاضی، چاپ اول، تهران، نشر جاودانه.
۱۱. یزدانیان، علیرضا، (۱۳۹۵)، قواعد عمومی مسئولیت مدنی، جلد اول، دوم و سوم، چاپ اول، تهران، نشر بنیاد حقوقی میزان.

ب- مقالات

۱۲. ره‌پیک، سیامک، محمدوردی، سعید (۱۳۹۹)، «بانی مسئولیت مدنی شهرداری و طرق جبران خسارت آن در ساختمان‌سازی»، فصلنامه علمی و تخصصی قضاوت، دوره ۲۰، شماره ۱۰۲.

۱۳. دیلمی، احمد، قلیزاده، فرج محمد (۱۳۹۹)، «ضمان ناشی از عدم نظارت شهرداری بر اماکن و معابر عمومی»، پژوهشهای فقهی، دوره ۱۶، شماره ۴.
۱۴. یزدانیان، علیرضا (۱۳۹۱)، «نظریه عمومی مسؤولیت مدنی متبوع ناشی از عمل تابع در حقوق فرانسه و طرح آن در حقوق ایران»، مجله حقوقی دادگستری، دوره ۷۶، شماره ۷۷.
۱۵. یوسفی صادقلو، احمد، فرشید فر کتایون (۱۴۰۰)، «مطالعه تطبیقی مسؤولیت مدنی شهرداری‌ها در حقوق ایران، انگلیس و فرانسه»، فصلنامه تحقیقات حقوقی و کیفری، بهار ۱۴۰۰، شماره ۴۷.

Civil liability of the Municipality Arising out of contractor negligence

Davoud Nassiran¹

Nahid Nassiran²

Abstract:

Usually, instead of carrying out legal duties themselves, municipalities outsource them to contractors. The issue in such cases, is that if a third party suffers loss due to a contractor's negligence, can he demand to be compensated by the municipality?

In particular, this question is raised with the assumption that in the contract between the municipality and the contractor it is stipulated that compensation for damages suffered by third parties is the responsibility of the contractor.

Regarding the responsibility of the municipality to the third party, there are three views in the judicial precedent:

Relying on the contract, certain courts held that the municipality is responsible. Some other courts held that the municipality is responsible only to the extent that it was involved in causing the loss.

And finally, some others have considered the municipality to be responsible for all the damages caused to the third party. However, the municipality is entitled to refer to the contractor after compensating the third party.

KeyWords: *Municipality, contractor, responsibility, third party, superior, subordinate, injured party..*

1. Assistant Professor of Law, Department of law, Islamic Azad University, Najaf Abad Branch, Najaf Abad, Iran (Corresponding Author),
Email: Dawoodnasiran@yahoo.com
2. Master of Public Law, Email: Nhd.nasiran@gmail.com